

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın **İçişleri Bakanı Sayın Mustafa ÇİFTÇİ** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri uyarınca yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Av. Dr. M. Sezgin Tanrikulu
Diyanbakır Milletvekili

Basına yansıyan haberlerde, komedyen Deniz Göktaş'ın yürütülen bir soruşturma kapsamında gözaltına alınırken ters kelepçe uygulanarak emniyet birimlerine götürüldüğü, bu anlara ilişkin görüntülerin kamuoyuna servis edildiği ve söz konusu uygulamanın hukukçular ile insan hakları savunucuları tarafından "hukuka aykırı" ve "açık hak ihlali" olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca, olayla ilgili sorumlu kolluk görevlileri hakkında suç duyurusunda bulunulduğu da kamuoyuna yansımıştır.

Anayasa'nın 17'nci maddesi, herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu; kimsenin işkenceye, eziyete veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza ya da muameleye tabi tutulamayacağını hükme bağlamaktadır. Anayasa'nın 19'uncu maddesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını güvence altına almakta, 38'inci maddesi ise kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmadıkça herkesin masum sayılacağını düzenlemektedir.

Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesi işkenceyi, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezayı mutlak biçimde yasaklamaktadır. Aynı Sözleşme'nin 5'inci maddesi kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını, 6'ncı maddesi adil yargılanma hakkını, 8'inci maddesi ise özel hayatın korunmasını güvence altına almaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında, gözaltına alınan kişilere yönelik fiziksel müdahalelerin ancak zorunlu, ölçülü ve kaçınılmaz olduğu durumlarda meşru kabul edilebileceği; güvenlik gerekçesi bulunmaksızın uygulanan ters kelepçe veya benzeri yöntemlerin kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilebileceği vurgulanmaktadır. Mahkeme ayrıca, kişinin toplum önünde küçük düşürülmesine neden olabilecek uygulamaların insan onuruyla bağdaşmadığını birçok kararında ortaya koymuştur.

Anayasa Mahkemesi de bireysel başvuru kararlarında, kolluk kuvvetlerinin zor kullanma yetkisinin ölçülülük ilkesiyle sınırlı olduğunu, gereklilik ve orantılılık kriterlerinin somut olayda ortaya konulmadığı durumlarda Anayasa'nın 17'nci maddesinin ihlal edildiğine hükmetmektedir. Mahkeme ayrıca, gözaltındaki kişilerin gereksiz fiziksel müdahaleye maruz bırakılmasının ve bu kişilerin teşhir edilmesine yol açacak uygulamaların temel hak ve özgürlüklerle bağdaşmadığını birçok kararında değerlendirmiştir.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) standartlarında da kelepçenin yalnızca güvenlik bakımından zorunlu hâllerde uygulanması, hiçbir şekilde cezalandırma, sindirme veya teşhir amacı taşımaması gerektiği açıkça belirtilmektedir. Komite, ters kelepçenin rutin bir uygulama hâline getirilmesini insan hakları bakımından ciddi bir risk olarak değerlendirmektedir.

Bunun yanında, Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşmesi ile Birleşmiş Milletler Kolluk Görevlilerinin Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanımına Dair Temel İlkeleri uyarınca da kolluk görevlileri güç kullanımında hukuka uygunluk, zorunluluk, ölçülülük, hesap verebilirlik ve insan onuruna saygı ilkelerine uymakla yükümlüdür.

Öte yandan, gözaltına alınan kişilere ilişkin görüntülerin kamuoyuna servis edilmesi; masumiyet karinesi, kişilik hakları, özel hayatın korunması ve adil yargılanma hakkı bakımından da ciddi tartışmaları beraberinde getirmektedir. Henüz hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmayan kişilerin kamuoyu önünde suçlu algısı oluşturacak şekilde teşhir edilmesi hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Demokratik hukuk devletinde kolluk yetkilerinin etkin biçimde denetlenmesi, kötü muamele iddialarının süratle ve tarafsız şekilde soruşturulması ve benzer uygulamaların tekrarının önlenmesi kamu makamlarının temel yükümlülükleri arasındadır.

Bu bağlamda;

1. Deniz Göktaş'ın gözaltına alınması sırasında ters kelepçe uygulanmasının hukuki dayanağı nedir?
2. Bu uygulamanın zorunlu olduğuna ilişkin hangi somut risk değerlendirmesi yapılmıştır?
3. Gözaltı işlemi sırasında kişinin kaçma, saldırma veya kolluk görevlilerine zarar verme ihtimalini ortaya koyan herhangi bir tutanak düzenlenmiş midir?
4. Ters kelepçe uygulanmasına ilişkin emir hangi kolluk amiri tarafından verilmiştir?
5. Olay sırasında görev yapan kolluk personeli hakkında idari veya adli soruşturma başlatılmış mıdır?
6. Başlatılmış ise soruşturmanın kapsamı ve mevcut aşaması nedir?
7. Deniz Göktaş'a ait gözaltı görüntülerinin basına ve sosyal medyaya yansımalarıyla ilgili idari inceleme başlatılmış mıdır?
8. Bu görüntülerin kolluk birimleri içerisinde servis edilip edilmediği araştırılmakta mıdır?
9. Bakanlığınızın gözaltı işlemlerinde ters kelepçe uygulanmasına ilişkin yürürlükte bulunan genelge, talimat veya uygulama esasları nelerdir?
10. Son beş yılda Türkiye genelinde ters kelepçe uygulanarak gözaltına alınan kişi sayısı yıllara göre kaçtır?
11. Aynı dönemde ters kelepçe nedeniyle Bakanlığınıza yapılan şikâyet sayısı kaçtır?
12. Bu şikâyetlerden kaçında disiplin cezası uygulanmıştır?
13. Son beş yılda kolluk görevlileri hakkında kötü muamele, eziyet, işkence veya zor kullanma yetkisinin aşılması iddiasıyla açılan idari ve adli soruşturma sayıları kaçtır?
14. Bakanlığınız, AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararları doğrultusunda gözaltı uygulamalarına ilişkin yeni bir mevzuat veya uygulama değişikliği hazırlığında mıdır?
15. Kolluk personeline insan hakları, işkence yasağı, kötü muamelenin önlenmesi ve ölçülü güç kullanımı konularında yılda kaç saat eğitim verilmektedir?
16. Gözaltı işlemlerinde kullanılan beden kamerası ve güvenlik kamerası kayıtlarının bağımsız biçimde denetlenmesine yönelik bir çalışma yürütülmekte midir?
17. Masumiyet karinesinin korunması amacıyla gözaltına alınan kişilerin görüntülerinin kamuoyuna servis edilmesini önleyecek yeni tedbirler alınacak mıdır?
18. Bakanlığınız, CPT tavsiyeleri doğrultusunda ters kelepçenin yalnızca istisnai durumlarda uygulanmasını sağlayacak yeni bir düzenleme yapmayı planlamakta mıdır?
19. İnsan hakları ihlali iddialarının etkin biçimde soruşturulması amacıyla bağımsız bir denetim mekanizmasının oluşturulmasına yönelik herhangi bir çalışma bulunmakta mıdır?